

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

**Projekt CZ.1.07/1.1.00/08.0094 Vzdělávání pro udržitelný
rozvoj v environmentálních a ekonomických souvislostech**

Asociace pedagogů základního školství České republiky

www.vcele.eu

18 Finance I - základy podvojného účetnictví

Učební list

Ročník: 8
Doporučený počet hodin: 1 – 2

Autor: Mgr. Petr Kolátor
Editace a grafická úprava textu: Mgr. Bc. Anna Doubková

© 2013 Asociace pedagogů základního školství České republiky

Ilustrační obrázky jsou použity v souladu s licencemi z fotobanky Českého svazu včelařů,
fotodokumentace projektu VUREES a databáze software Inspiration.

Tento projekt je spolufinancován z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu České republiky

18 Finance I - základy podvojného účetnictví: učební list

Obsah:

1. Úvodní část
2. Základy podvojného účetnictví

Úvodní část

Sestavení finančního plánu, který promítá podnikatelský záměr do peněžních toků, je **završení tvorby podnikatelského plánu**. Je spojovacím článkem mezi představami a touhami vlastníka firmy, popřípadě jeho managementu a realitou. Vypracování finančního plánu vyžaduje schopnost modelovat možné varianty budoucího vývoje začínající firmy. Jestliže se ostýcháte pracovat s čísly, můžete se snadno dostat do finančních problémů. Naučte se sledovat svou aktuální finanční situaci. Pomůže vám to předejít nepříjemnému překvapení. Budete se lépe rozhodovat a mít větší přehled nad kontrolou vaší firmy. Váš finanční plán poskytuje jasnou představu o tom, jak chcete peníze vydělat, jak je chcete utratit a např. jakou finanční částku očekáváte od investora.

Obstát na trhu jako podnikatel znamená v současné době mít také schopnost se vyznat v základních vztazích podnikové ekonomiky. Každý podnikatel potřebuje ke své úspěšné práci informace, neboť ty poměrují jeho úspěch či neúspěch. **Spolehlivým zdrojem kvalitních informací je podnikové účetnictví**, zejména ten druh účetnictví, který je označován jako **účetnictví podvojné**. Účetnictví sleduje toky peněz proudící do firmy, z firmy a v rámci firmy. Podvojné účetnictví dává podnikateli důležité údaje o firmě zpracované do podoby **finančních (účetních) výkazů**, zobrazující finanční situaci ve firmě, ne však jejích majitele. V ČR je forma těchto dokumentů stanovena zákonem.

Základy podvojného účetnictví

Výklad účetnictví je nejlépe začít zcela "neúčetně". Jen tak je totiž možno pochopit skutečnou podstatu podvojného účetnictví. Začínáme tím, že si představíme způsob uvažování zcela "drobného podnikatele", který prodává nakoupené zboží na stánku a snaží se tímto způsobem získat určité peněžní prostředky navíc:

1) Příklad drobného podnikatele hospodařícího pouze s vlastními prostředky.

Náš drobný podnikatel má k dispozici peněžní částku ve výši 1.000,- Kč, za kterou nakoupí med přímo od včelaře.

Celý den ho prodává a na konci dne si spočítá peníze. Zjistí, že má hotovost 1.100,- Kč. Vydělal 100,- Kč, což je tedy jeho zisk (v této fázi nepočítáme zatím s pronájmem stánku a dalšími náklady).

Výpočet zisku:

Zisk vlastníka určitého majetku = Majetek na konci dne (v penězích) - Majetek na počátku dne (v penězích).

Je-li však jeho hospodaření úspěšné, může přesvědčit např. člena rodiny či kohokoliv jiného, aby se tohoto podnikání zúčastnil.

Nebo můžeme napsat:

Zisk = Majetek na konci - Majetek na začátku

2) Příklad podnikatele hospodářského s vlastními i s cizími prostředky.

Jeho přítel mu půjčil dalších 1.000,- Kč, takže nyní má podnikatel k dispozici celkem 2.000,- Kč (1.000,- Kč vlastních a 1.000,- Kč cizích, zisk z prvního dne spotřeboval). Předpokládáme, že i druhý den byl stejně úspěšný jako první. Tzn., že nakoupil zboží za 2.000,- Kč a prodal ho za 2.200,- Kč.

! Můžeme napsat:

$$\text{Zisk} = \text{Majetek na konci} - \text{Majetek na začátku vlastní} - \text{Majetek na počátku cizí}$$
$$200 = 2.200 - 1.000 - 1.000$$

Nebudeme se zabývat tím, jak si oba partneři tento zisk rozdělí a zatím pořád v této fázi neuvažujeme s dalšími náklady na podnikání.

3) Příklad většího podnikatele.

Větší podnikatel musí mít nepřetržitou informaci o tom, jaké podniká transakce (tj. nakupuje, prodává, vyplácí mzdu zaměstnancům, bere si úvěry, splácí úvěry, atd.). Velmi zajímavé však je, že i ten největší podnik, pracuje ve své podstatě na úplně stejném základě:

! Můžeme napsat:

$$\text{Zisk} = \text{Majetek na konci} - \text{Majetek na začátku vlastní} - \text{Majetek na počátku cizí}$$

Formulace je tedy vlastně matematická rovnice. Jak si jistě pamatujeme ze školy, k této rovnici můžeme přičíst nebo odečíst určité číslo, určitý člen rovnice můžeme převést na její druhou stranu.

Rozdíl je jen v tom, že u velkého podnikatele se zavedly názvy, které již mají odborný účetní charakter. Proto tuto formulaci si převedeme do určitých stručných symbolů a to takto:

Z = Zisk
MK = Majetek na konci určitého období
MPV = Majetek na počátku tohoto období vlastní
MPC = Majetek na počátku tohoto období cizí

Formule pro výpočet zisku, tzv. zisková rovnice:

$$\text{Z} = \text{MK} - \text{MPV} - \text{MPC}$$

Klíčový bod našeho netradičního výkladu účetnictví spočívá v tom, že u podvojného účetnictví se používá jiných názvů:

Majetek na konci určitého období (MK) se označuje
Majek vlastní na poč. tohoto období (MPV) se označuje
Majek cizí na poč. tohoto období (MPC) se označuje

Aktiva daného podniku (A)
Základní jmění (ZJ)
Závazky (dluhy, D)

Zisková rovnice má nyní podobu:

$$Z = A - ZJ - D$$

Jakmile zavedeme tyto praxí zavedené symboly, dostáváme se terminologicky ihned na úroveň účetních pracovníků. Rozdíl je snad v tom, že od roku 1993 byl znovu zaveden pojem "Hospodářský výsledek - HV", což je "Zisk - Z" a platí, že $HV = Z$.

V této chvíli přistupujeme k dalšímu klíčovému bodu našeho netradičního výkladu, totiž k odvození tzv. bilanční rovnice. Toto odvození se děje tím způsobem, že se zisková rovnice upraví na tvar, aby neobsahovala záporné hodnoty: $Z = A - ZJ - D$

Tato rovnice je skutečným základem pro tvorbu podnikové rozvahy. V dlouhém vývoji účetnictví se tato pravá strana bilanční rovnice postupně přetransformovala na tzv. pasiva (P).
Platí: **$ZJ + D + Z = P$**

Bilanční rovnice: $A = ZJ + D + Z$

Pak je možné převést bilanční rovnici do tvaru:

$$A = P$$

Každá strana této bilanční rovnice má svůj ekonomický význam.

Levá strana vypovídá o tom, jaký celkový majetek se v daném podniku vyskytuje v peněžním vyjádření. Je to pohled věcný na majetkovou podstatu.

Pravá strana vypovídá o tom, komu tento majetek patří, zda majiteli podniku nebo jde o majetek cizí. Je to pohled vlastnický.

Slovo "aktiva" souvisí se slovem aktivní - činný.
Slovo "pasiva" souvisí se slovem pasivní - nečinný.

Jestliže se nyní mají rovnat vždy $A = P$, pak se to jeví jako nesmyslné, neboť to znamená, že součet pozitivních složek podniku se vždy rovná součtu jeho složek negativních. Pro neúčetního pracovníka jde o nevysvětlitelnou věc. Přitom vysvětlení je snadné, jde zde o nepřesně definované termíny, čímž vzniká pojmový zmatek, a neschopnost vysvětlit základní vztahy.

Formální a skutečná pasiva

Jestliže slovo "pasivum" znamená v podnikové ekonomice něco negativního (nepříjemného), pak takovýmto pasivem mohou být jediné **podnikové dluhy - skutečná pasiva**. **Základní jmění a zisk** v tomto smyslu skutečnými pasivy nejsou a nazýváme je **formálními pasivy**.

Nelze ovšem zabránit účetním autorům, aby nazvali celou pravou stranu bilanční rovnice, tj. $ZJ + D + Z$ pasivy podniku, což se bohužel stalo již dávno v minulém vývoji účetnictví a nelze to již odstranit. Tradice je zde příliš silná.

Platí tento důležitý závěr:

- a) pasiva skutečná, tj. dluhy (D) či závazky podniku,
 - b) pasiva formální, tj. celá pravá strana bilanční rovnice (ZJ, D, Z).
- Pasiva skutečná jsou vždy jen částí pasiv formálních.

Příklad:

Podnik má celková aktiva (tj. konečný stav celého svého majetku)	100
Začal s počátečním stavem majetku vlastního (ZJ)	60
Počátečním stavem majetku cizího (D)	30
Aby byla splněna bilanční rovnice, musí být zisk (Z)	10

Pak platí:

$$A = ZJ + D + Z$$
$$100 = 60 + 30 + 10$$

Použijeme-li pojmu formálních pasiv:

$$A = P$$

$$100 = 100$$

Skutečná pasiva, tj. dluhy (či závazky) činí 30, formální pasiva činí 100.

Základy analýzy ekonomické situace podniku

Můžeme se nyní ptát, jaká je vlastně ekonomická situace podniku, máme-li k dispozici obě bilanční rovnice:

Jak původní: $A = ZJ + D + Z$
Tak zjednodušenou: $A = P$

Vidíme zcela jasně, že na tuto otázku můžeme odpovědět jen na základě původní bilanční rovnice. Z původní bilanční rovnice vyplývá, že ekonomická situace podniku je dobrá, neboť má z celkového majetku ve výši 100 ve svém vlastnictví celkem 70 (60 + 10) a jen 30 dluží svým věřitelům. Je tedy zadlužen ani ne z jedné třetiny, což je dobré. Kriteriační hodnota zadluženosti je 0,5. Je-li to více, měl by již ohlásit konkurs.

Vidíte, že původní bilanční rovnice dává na rozdíl od zjednodušené rovnice také základ pro rozbor podnikové ekonomické situace, neboť z ní lze vytvářet různé relace, např.:

- Míru zadluženosti (D/A)	(30 : 100) = 0,3	procento zadluženosti 30%
- Rentabilita aktiv (Z/A)	(10 : 100) = 0,1	dobry průměr. Rentabilita 10%
- Podíl vlastního jm. v celkové maj. (ZJ/A)	(60 : 100) = 0,6	ekonomická situace dobrá 60%
- Rentabilita vlastního jmění (Z/ZJ)	(10 : 60) = 0,16	nadprůměrná rentabilita 17%
- Rentabilita cizího jmění (Z/D)	(10 : 30) = 0,333	velmi vysoká rentabilita

✓ **Konečně je možné vypočítat též výši vlastních a cizích aktiv:**

- Vlastní aktiva:

a) $AV = A - D = 100 - 30 = 70$

b) $AV = ZJ + Z = 60 + 10 = 70$

- Cizí aktiva:

a) $AC = A - ZJ - Z = 100 - 60 - 10 = 30$

b) $AC = D = 30$

Ekonomický význam levé a pravé strany bilanční rovnice

Každá strana bilanční rovnice má zcela přesný ekonomický význam $A = ZJ + D + Z$

Levá strana (A) vypovídá o tom, jaké věci jsou v majetku podniku, první pohled na majetkovou podstatu podniku, pohled věcný.

Pravá strana (ZJ, D, Z) vypovídá o tom, komu tento majetek patří, druhý pohled na majetkovou podstatu, pohled vlastnický.

$$A = A1 + A2 + A3 + An = (ZJ + Z) + D$$

(co v podniku je) (komu to patří)

V této fázi ukončíme výklad podvojného účetnictví, protože pro potřeby projektu VUREES je dostačující. Další jeho pokračování bude v tématu Základní účetní výkazy - Rozvaha a Výsledovka.